23- FERÂÎZ BAHSI
1- «Miras Hisselerini Ehillerine Verin! Kalani En Yakin Erkegindir» Hadisi Babi
2- Kelalenin Mirasi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
3- Son Olarak Îndirilen Âyetin Kelale Âyeti Oldugu Babi
4- Her Kim Bir Mal Birakirsa O Mal Mirasçilarinindir.» Hadisi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler;

23- FERÂÎZ BAHSI

Ferâiz: Ferizamn cem'idir. Ferîza lügatte: Takdir, kati' ve beyân mânâlarina gelir. «««Jt^iuJ^y» derler ki, hâkim nafakayi takdir etti
mânâsina gelir. Teâlâ Hazretleri buyurmustur. Mânâsi :
«Bu bizim indirdigimiz ve beyân ettigimiz bir sûredir.» demektir.
Serîatte farz: Kitab, mütevâtir sünnet ve icmâ' gibi kat'î bir delille sabit olan hükümdür. Fikih ilminin mîrâsa ait olan kismina ferâiz denilmesi, miras hisseleri kat'î delille sabit olduklari içindir.

1- (1614) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe ve Is-hâk b. Ibrâhîra rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. Yahya (Bize haber verdi) tâbirini kullandi. Ötekiler : Bize tbni Uyeyne, Zührî'den, o da AHy b. Hüseyn'den, o da Amr b. Osman'dan, o da Üsâme b. Zeyd'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (SaUatlahü Aleyhi ve Sellem):
«Müslüman kâfire; kâfir de müslümana mirasçi olamaz.» buyurmus, dediler.
El-Müberred'in beyânina göre irs ve mîrâs : Asil itibariyle akibet demektir. Bunun mânâsi bir kimseden digerine intikaldir.
Kâfirin müslümana mirasçi olamayacagi hususunda bütün Islâm ulemasi itt,ifâk halindedir. Nevevi diyor ki: «Sahabe, tabiîn ve on-Jardan sonra gelen ulemanin cumhuruna göre müslüman da kâfire mî-rasç: olamaz. Bir taife müslümani kâfire mirasçi yapmaya kail olmuslardir. Bu kavil Muâz b. Cebel, Muâviye (Radiyallahu anh) ile Saîd b. El-Müseyyeb, Mesrûk ve baskalarinin mezhebidir. Ayni kavil Ebu'd-Derdâ', Sa'bî, Zührî ve Ibrahim Nehaî 'den de —aralarinda bu hususta hilaf olmak üzere— rivayet olunmussa da dogrusu bu zevatin kavilleri de cumhurun kavli gibidir. Muhalifler «Islâm yücedir; onun üstüne geçilmez.» hadîsiyle istidlal etmislerdir. Cumhurun delili ise sadedinde bulundugumuz sahîh ve sarih hadîstir. Islâm hadîsinde onlara hüccet yoktur. Zîra ondan murâd Islâm'in baska dînlere olan üstünlügüdür. Onda mirastan söz yoktur. Su halde onunla amel ederek «Müslüman kâfire mirasçi olamaz...» hadîsinin nassi nasil terk edilebilir? Her halde o taife bu hadîsi duymamis olacak!..
Mürted (yâni müslümanligi birakip baska bir dîne dönen kimse) bilicmâ' müslümana mirasçi olamaz. Imam Safiî, Mâlik, Rabîa, îbni Ebî Leylâ ve baskalarina göre müslüman da mürtedde mirasçi olamaz; mürtedin mali müslümanlar arasinda ganimet olur.
Ebû Hanif e ile Küfe ulemâsi ve îshak müslüman olan veresesinin mürtedde mirasçi olacaklarina kaildirler. Bu kavil Hz. Ali ile Îbni Mes'ud (Radiyallahu anh) 'dan ve seleften bir cemaattan rivayet olunmustur. Lâkin Sevrî ile Ebû Hanîfe: Mürtedin riddet hâlinde kazandigi seyler müslümanîann malidir, demislerdir, ötekilerine göre bütün mali müslüman olan veresesinin olur.
Kâfirlerin birbirlerinden mirasçi olmalarina gelince : 1mam Âzam'la Imam Safiî ve diger bir takim ulema yahudînin hi-ristiyana, hiristiyanin yahudîye, bunlarin mecûsîye ve mecûsînin bu iki millete mirasçi olabilecegine kaildirler. Imam Mâlik bunu caiz görmemistir. Imam Safiî: «Lâkin harbî zimmîye; zimmî harbîye mirasçi olamaz» demistir. Ayri ayri memleketlerde bulunan iki harbî dahî birbirlerine mîrasçi olamazlar. Hanefîler'in kavli de budur.

1- «Miras Hisselerini Ehillerine Verin! Kalani En Yakin Erkegindir» Hadisi Babi

2- (1615) Bize Abdülâ'lâ b. Hammâd —ki Nevsî'dir— rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vüheyb, Ibni Tâvûs'dan, o da babasindan, o da Ibni Ab-bâs'dan naklen rivayet etti. Söyle demis :
Resûlüllah (Salhllahü Aleyhi ve Sellem):
«Mîrâs hisselerini ehillerine verin! Kalani en yaktn erkegindir.»buyurdular.

3- (...) Bize Ümeyye b. Bistâm el-Aysî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd b. Zürey' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ravh b. Kaasim, Abdullah b. Tâvûs'dan, o da babasindan, o da Ibni Abbâs'dan, o da Resûlüllah (Sallalialiü Aleyhi ve Selleri) 'den naklen rivayette bulundu:
«Mîrâs hisselerini ehillerine verin, bu hisselerden artan erkek kisinindir.» buyurmuslar.

4- (...) Bize tshâk b. Ibrahim ile Muhamnied b. Râfi' ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Lâfiz Ibni Râfi'uidir. Ishâk: Bize rivayet etti tâbirini kullandi. Ötekiler: Bize Abdürrezzâk haber verdi, dediler. (Demis ki) : Bize Ma'mer, Ibni Tâvûs'dan, o da babasindan, o da tbni Abbâs'dan naklen haber verdi. Söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Mali ferâiz ehli arasinda Allah'in kitabina göre taksim edin; miras hisselerinden artani en yalcin erkek kisinindir.» buyurdular.

(...) Bana bu hadîsi Muhammed b. Ala' Ebû Küreyb El-Hemdâni de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Zeyd b. Hubâb, Yahya b. Eyyûb'dan, o da tbni Tâvûs'dan bu isnâdla Vüheyb ve Ravh b. Kaasim'in hadîsleri gibi rivayette bulundu.
Bu hadîsi Buhâri, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî «Ferâiz» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Ferâiz adi ile anilan mîras hisseleri Kur'ân'i Kerîm'de: Yari, çeyrek, sekizde bir, üçte iki, üçte bir ve altida bir olmak üzere alti nevi'dir. Bu hisselerin kimlere verilecegi dahî nass-i Kur'ânüa beyân edilmistir. Tafsilâti fikih kitapîarindadir.
Hadîs-i serifte geçen «evlâ» tâbiri daha lâyik mânâsina degil, daha yakin manasinadir. Bu kelime yakinlik mânâsina gelen «veyl»den alinmistir. Nevevî sunlari söylüyor: «Çünkü bu kelime burada (daha lâyik) mânâsina alinsa hiç bir faydasi kalmaz; zira kimin daha lâyik oldugunu biz bilemeyiz.»
Kaadî Iyâz'in beyânina göre bu hadîsin Ibni Hâmân rivayetinde «evlâ» yerine «ednâ» denilmistir ki, bu da evlâ tâbirinin en yakin mânâsina kullanildigini gösterir; çünkü ednâ: en yakin demektir.
Ulemâ bir de bu hadîsteki «zeker» kelimesi üzerinde durmuslardir. Zeker: erkek demektir. Bu kelimeden önce zikredilen «racûl» dahî erkek kisi mânâsina gelir. Su halde mânâ: «Mîras hisselerinden artani erkek olan erkegindir.» demek olur. Onun için Ibnü'l-Cevzî ile Münzirî bu kelimenin mahfuz olmadigini söylemisler; Ibni Salâh: «Rivayet söyle dursun bu kelime sahîh bile degildir.» demistir. Ulemâdan bâzilarina göre burada erkegin erkeklikle tavsif buyurulmasi mîras istihkakinin sebebine tenbîh içindir. Bu sebep onun erkek olusudur. Bir takimlari te'kîd için getirildigini iddia etmis; daha baskalari, ra-cül kelimesinden sahis mânâsi anlasilmasin diye zikredildigini söylemislerdir. Hünsâdan ihtiraz için getirildigini iddia edenler bile olmustur. Fakat bu sözler i'tirazdan hali degildir.

2- Kelalenin Mirasi Babi

5- (1616) Bize Amr b. Muhammed b. Bükeyr En-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân b. Uyeyne, Muhammed b. Münkedir'den naklen rivayette bulundu. O da Câbir b. Abdillâh'i sunlari söylerken isitmis: Hastalandim da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Setîem) Ebû Bekir'le birlik-te yaya olarak beni dolasmaya

geldiler. Derken bayildim. Bunun üzerine abdest aldi; sonra abdest suyundan üzerime döktü; ben de ayilarak: Yâ Resûlâllah, malim hususunda nasil hüküm vereyim? dedim» fakat lana bir cevap vermedi. Nihayet mîrâs âyeti (olan) :

(Senden fetva istiyorlar. .De ki: Kftsk» hakkinda size Allah feîvâ veriyor.) [1] nazm-i celîli indi.

6- (...) Bana Muhammed b. Hatim b. Meymun rivayet etti. (Dedi ki) * Bize Haccâc b. Muhammed rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cü-reyc rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ibni Münkedir, Câbir b. Abdillâh'dan naklen haber verdi. Câbir söyle demis:
Ben! Seleme (kabilesin) de (rahatsiz bulundugumda) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekir'le birlikte yaya olarak beni dolasmaya geldiler. Beni aklimi kaybetmis halde buldu. Bunun Üzerine sn isteyerek abdest aldi. Sonra o sudan üzerime serpti. Ben de ayi Idim ve: Malim hususunda ne yapayim yâ Resûlâllah? dedim. Bunun üzerine:
«Allah size çocuklariniz hakkinda erkege iki kadin hissesi tavsiye ediyor.» âyet-i kerîmesi indi.

7- (...) Bize Ubeydullah b, Ömer El-Kavârîri rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdurrahman yâni Ibni Mehdi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân rivayet etti. (Dedi ki) : Muhammed b. Münkedir'i sunlari söylerken isittim : Ben Câbir b. Abdillâh'i söyle derken isittim :
Ben basta iken Resûlüllah (Sallollahü A leyhi ve Selle m) beni dolasmaya geldi. Beraberinde Ebû Bekir vardi; ikisi de yürüyerek geldiler. Beni baygin halde tuldü. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) abdest aldi. Sonra abdest suyundan benim üzerime döktü; ben de ayil-dim. Bir de baktim karsimda Resûlüllah (Satkllahu Aleyhi ve Sellem) Hemen : Yâ Resûlâllah! Malim hususunda ne yapayim? dedim. Bana hiç bir cevap vermedi. Nihayet miras âyeti indi.

8- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Behz rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Muhammed b. Münkedir haber verdi. (Dedi ki) : Câbir b. Abdillâh'i sunlari söylerken isittim :
Ben aklim basimdan gitmis hasta bir halde iken yanima Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) girdi; ve abdest aldi. Müteakiben üzerime onun abdest suyundan döktüler de, aklim basima geldi ve: Yâ Resûiâllah bana ancak kelâle mirasçi oluyor, dedim. Bunun üzerine mîrâs âyeti indi.
(Râvi diyor ki:) Muhammed b. Münkedir'e:
«Senden fetva istiyorlar. De ki, size Kelâle hakkinda Allah fetva veriyor.» âyeti degil mi? dedim. (Evet), böyle indirildi, cevabini verdi.

(...) Bize Ishâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki :) Bize Nadr b. Sü-meyl ile Ebû Âmir El-Akadî hale er verdiler. H.
Bize Muhammed b. El-Müsenna dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vehb b. Cerîr rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi Su'be'den bu isnâdla rivayette bulunmuslardir. Vehb b. Cerîr hadîsinde : «Bunun merine feraiz âyeti indi.» ibaresi; Nadr ile Akadî hadîsinde; «Bunun üzerine farz âyeti indi.» cümlesi vardir. Ama bunlardan hiç birinin rivayetinde Su'be'nin Ibni Münkedir'e söyledigi söz yoktur.
Bu hadîsi Buhâri «Taharet», «Tefsir», «Ferâiz» ve «Merdâ» bahislerinde; Nesâî «Taharet», «Tefsir». «Ferâiz» ve «Tibb»da muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Vadû': Abdest suyu demektir. Burada ondan murâd, ya Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in abdest aldigi su, yahut bu suyun artigidir.
Hz. Câbir (RadIyallahu anh): «Malim hususunda ne yapayim?> sualiyle mirasinin kime kalacagini anlamak istemistir. Nitekim Buhâri'nin rivayetinde bunu tasrîh etmistir. Rivayetlerin birinde Câbir (Radiyatlahu anh) :

«Bana ancak yedi kiz kardesim mirasçi oluyor.» demistir.
Ulemânin beyanlarina göre kelâle : Hem mirasçiya, hem de mîras birakilan seye verilen bir isimdir. Mirasçi mânâsinda kullanilirsa bu kelimeden murâd: Baba ile evlâddan baska kimselerdir. Miras birakilan mânâsina alinirsa, öldügünde kendisine anne ve babasindan ve evlâdindan hiç biri mirasçi olamayan kimsedir. Nevevi diyor ki: «Ulemâ kelâle sözünün hangi kelimeden müstak oldugu hususunda ihtilâf etmislerdir. Ekseriyet (tekellül) den istikak ettigine kaildir. Tekellül: Kenara kalmak, yan düsmek demektir. Meselâ; amca ogluna kelâle denilir; çünkü nesebin dogru inen amudu üzerinde degil, yanda kalir. Bazilari ihata mânâsina gelen (kelle) den alindigini söylerler; iklîl tâbiri bundan alinmistir, îklîl: Cevherle süslenmis sargiya benzeyen (bas taci gibi) bir seydir... Kelâlenin uzaklik ve inkita1 mânâsina gelen (kelle) fiilinden müstak oldugunu söyleyenler de vardir.» Bazilari kelâlenin anne bir kardesler demek oldugunu iddia etmis; bir takimlari amca ogullaridir, demis, hattâ bütün asabelere kelâle denildigini söyleyenler olmustur.
Zemahseri'ye Süre kelâle üç mânâda yâni: Geride evlâd ve baba birakmayan, kalanlardan evlâd ve baba olmayanlari ve baba yahut evîâd tarafindan olmayan akraba mânâlarinda kullanilir.
Kelâleye verilen muhtelif mânâlar arasinda Aynî 'nin beyânina göre en sahihi baba ile evlâttan baska akraba mânâsidir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serif sülehânin eserleriyle teberrük olunabilecegine, onlarin yedigi ve içtigi seylerin ve keza onlarla birlikte yiyip içmenin faziletine delildir.
2- Yine bu hadîs Peygamber (Salîalîahü Aleyhi ye Sellem) Efendimizin bereketi eserinin görüldügüne delildir. Sâfiî1er'le diger bîr vakim ulemâ kullanilmis suyun temizligine bu hadisle istidlal etmislerse c!e yine Sâfiîye ulemasindan Nevevî bu istidlali dogru bulmamaktadir Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel'em)in abdest aldiktan sonra ibrikte kalan sudan dökmüs olmasi ihtimâli vardir.
3- Hastanin bâzi hallerde akli basindan gitse bile, akli basinda ilken yaptigi vasiyyeti muteberdir.
4- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)1 e ahkâm hususunda ictifeâ-âi caiz görmeyenler bu hadîsle istidlal etmislerdir. Cumhura göre böyle bîr ictihâd caizdir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Üelîemyin Hz. Câbir'e cevap vermemesi ictihâd etmediginden degil, ictihâdla bir hükme varamadigindandir.
5- Hadîs-i serif hasta ve zayiflan dolasmanin, keza büyüklerin küçükleri ziyaretinin faziletine delildir.

9- (1617) Bize Muhammed b. Ebî Bekr El-Mukaddemî ile Muham-med b. El-Müsennâ rivayet ettiler. Lâfiz Ibni Müsennâ'nindir. (Dediler ki) : Bize Yahya b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Katâde, Salim b. Ebî'l-Ca'd'dan, o da Ma'dân b. Ebî Tal-ha'dan naklen rivayette bulundu ki, Ömer b. El-Hattâb bir cuma günü hutbe okuyarak Peygamber (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem)i ve Ebû Bekri anmis; sonra sunlari söylemis:
«Ben arkamda kendimce kelâleden daha mühim bir sey.birakmiyorum. Resûlüllah (Sallalfahü Aleyhi ve Settem)'e kelâle hakkinda müracaat ettigim kadar hiç bir sey hakkinda müracaat etmemisimdir. O da bana kelâle hakkinda yaptigi kadar hiç bir sey hakkinda agir söz söylememistir. Hattâ parmagi ile gögsüme dokunmus ve:
«Yâ Ömer! Sana Nisa sûresinin sonundaki yaz âyeti yetmiyor mu?» demistir.
Ben sag olursam bu mesele hakkinda öyle bir hüküm verecegim ki (artik) Kur'ân'i okuyan da, okumayan da onunla hükmetsin!

(...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b. Uleyye, Saîd b. Ebî Arûbe'den rivayet etti. H.
Bize Züheyr b. Harb ile Ishâk b. Ibrahim ve Ibni Râfi' dahî Sebâbe b. Sevvâr'dan, o da Su'be'den, her iki râvi Katâde'den bu isnâdla bu hadîsin benzerini rivayet etti.

Yaz âyetinden murâd Sûre.i -Nisa 'nin son âyetidir. Bundan önceki rivayetlerde zikri geçen mîrâs veya kelâle âyeti budur. Yazin indirildigi için ona yaz âyeti de denilmistir.
«Ben sag olursam ilâh...» cümlesi Hz. Ömer'in sözüdür. Bu mesele hakkinda o anda hüküm vermeyip sonraya birakmasi içtihadi tamam olup iyice kalbi yatismadigindandir.
Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem)'in kelâle hakkinda Ömer (Radiyalhhu anh/'a. agir lâf söylemesi hadîsin ibaresine bel baglayip da delillerden hüküm çikarmayi terk etmek âdet olur endîsesindendir. Halbuki Teâlâ Hazretleri:
«Eger o meseleyi Peygambere ve kendilerinden olan ülülemre arzet-selerdi, içlerinden onu delilinden çikaranlar pek âlâ bilirlerdi.» [2] buyurmustur. Demek oluyor ki, bir hükmü delilinden anlayip çikarmaya dikkat etmek en mühim vâcibâttan biridir. Zîra nass olan deliller pek az meselelere yetecek mahiyettedirler. Delilden hüküm çikarma meselesi ihmâl edilirse basa gelen hâdiselerin ekserisi veya bir kismi hakkinda istinbât (yâni hüküm çikarma) isi suya düsecektir.
Ulemâ yaz âyetindeki kelâleden ne murâd edildigi hususunda ihtilâf etmislerdir. Bir kavle göre bundan murâd : Ölen kimsenin evlâdi ve babasi bulunmamak sartiyle mirasidir. Su hâlde âyetteki (kelâle) sözü takdirinde mansûb olmustur. Ikinci bir kavle göre
kelâle : Geride evlâd ve baba birakmadan Ölen kimsedir. Bunun erkek veya kadin olmasi hükmen hep birdir.
Bu kavle göre âyet-i kerîme : takdirindedir. Mezkûr kavil Ebû Bekir, Ömer, Alî, Ibni Mesûd, Ibni Abbâs ve Zeyd b. Sabi (Radiyallahû anhâm) hazerâtindan rivayet olunmustur.
Bâzilari kelâlenin, içlerinde evlâd ve baba olmayan mirasçilar mânâsina geldigini söylemislerdir. Bunlarin delili Hz. Cabir'in : «Bana ancak kelâle mirasçi oluyor...» sözüdür; çünkü Câbir 'Radiyallahu anh)'m evlâdi ve babasi yoktu. Bir takim ulemâ : «Kelâle miras kalan maldir.» demislerdir.
SafiîIer'e göre kelâle : Geride evlâd birakmadan ölen kimsedir. Babasi veya dedesi olmasi onu kelâle olmaktan çikarmaz. Su halde kiz kardesler baba ile birlikte mirasçi olurlar. Kaadî Iyâz bu kavlin Ibni Abbâs (Radiyallahu anh) hazretlerinden rivayet edildigini, fakat asli olmayan bâtil bir uydurma oldugunu, Ibni Abbâs Hazretlerinin bu meselede cumhurla beraber bulundugunu söylemektedir. Yine Kaadî 'nin beyânina göre ulemâdan bâzilari kelâlenin çocugu ve babasi olmayan mânâsina geldigine dair icmâ' bulundugunu ileri sürmüslerdir.
Mirasçilar arasinda dede bulunursa bu mirasçilar kelâle sayilirlar mi, sayilmazlar mi? meselesi ihtilaflidir. Dedeyi baba hükmünde saymayanlara göre kelâledirler. Dedeyi baba hükmünde tutanlara göre kelâle sayilmazlar.
Mirasçilar arasinda kiz varsa cumhûr-u ulemâya göre bu mirasçilar kelâle sayilirlar. Çünkü kardesler, kiz kardesler ve diger asabeler kizla birlikte mirasçi olurlar. Ibni Abbâs (Radiyallahu anh) : «Kiz kardes, kizla birlikte mirasçi olamaz; zira Teâlâ Hazretleri:
(Çocugu yok da kiz kardesi varsa)buyuruyor.» demistir. Dâvûd-u Zahirî 'nin mezhebi de budur.
SiîIere göre mirasçilar arasinda kiz bulunmasi onlarin kelâle olmasina mânidir; zîra onlar kizla birlikte kardese ve kiz kardese miras vermezler; bütün mali kiza tahsis ederler. Delilleri :
«Bir kimse ölür de çocugu bulunmaz, kiz kardesi bulunursa, biraktigi mirasin yarisi kiz kardesinin olur.» [3] âyet-i kerîmesidir.
Cumhurun mezhebine göre bu âyetin mânâsi sudur: Kiz kardese mukadder olan yari hisseyi vermek ancak ölenin çicugu olmamasi sartina baglidir. Su halde çocuk bulunmamasi onun mirasçi olmasi için degil, mukadder olan yari hiseyi vermek ancak ölenin çocugu olmamasi sartina bulunmamasi zikredildigi halde baba bulunmamasinin zikredilmemesi temel ferâiz kaidesinden malûm oldugu içindir. Yoksa baba ile birlikte kardes ve kiz kardes mirasçi olamazlar.
Bu kaideye göre bir kimse bir sahis vâsitasiyle mirasçi olursa o sahis mevcutken mîras alamaz. Bundan yalniz anne bir kardesler müstesnadir. Onlar anneleriyle birlikte mirasçi olurlar.
Ulemâ Sûre-i Nisa 'mn son âyetindeki kardeslerle kiz kardeslerden murâd: Anne, baba bir yahut böyleler!

yoksa baba bir kardesler olduguna ittifak etmislerdir. Ayni sûrenin bas taraflarindaki:

«Bir adama veya kadina Kelâle suretiyle mirasçi olunur da kardesi veya kiz kardesi bulunursa...» [4] âyetindeki kardeslerle kiz kardeslerse bilittifak anne bir kardeslerdir. Bunlara hususî tabiriyle evlâd-i ümm derler.

3- Son Olarak Îndirilen Âyetin Kelale Âyeti Oldugu Babi

10- (1618) Bize Aliy b. Hasrem rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vekt, Ibni Ebî Hâlid'den, o da Ebû Ishâk'dan, o da Berâ'dan naklen haber verdi. Berâ':
«Kur'ân'dan indirilen son âyet: Senden fetva istiyorlar. De ki : Kelâle hakkinda sîze Allah fetva verecektir.» kavli
kerîmidir, demis.

11- (...) Bize Muhammed b. EI-Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Suthe, Ebû Ishâk'dan rivayet etti. Söyle demis: Ben Berâ' b. Âzib'i;
•Indirilen son âyet Kelâle ayeti, son sûre de Berâe süresidir.» derken isittim.

12- (...) Bize Ishâk b. Ibrahim El-Hanzalî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsâ —ki Ibni Yûnus'tur— haber verdi. (Dedi ki) : Bize Zekeriyyâ, Ebû Ishak'tan, o da Berâ'dan naklen rivayette bulundu ki, tam olarak indirilen son sûre Tevbe sûresi, son olarak indirilen âyet de Kelâle âyeti imi;.

(...) Bize Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya yâni Ibni Adem rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Airnnâr —ki Ibni Züreyk'tir—, Ebû Ishak'tan, o da Berâ'dan bu hadîsin mislini rivayet etti. Su kadar var ki o: «Kâmil olarak indirilen son sûre...» dedi.

13- (...) Bize Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Ah-med Ez-Zübeyrî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mâlik b. Migvel* EbuV Sefer'den, o da Berâ'dan naklen rivayet etti. Berâ':
«Indirilen son âyet: Senden fetva istiyorlar... âyetidir.» demis.
Bu hadîsi Buhâri «Tefsir» bahsinde; Ebû Dâvûd «Fe-râk»âe; Nesâî «Tefsir» ve «Ferâiz»de muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serif Kur'ân.i Kerîm'in son âyetini ve tam olarak indirilen son sûresini bildirmektedir. Bu hadîse göre son âyet Nisa sûresinin sonundaki Kelâle âyetidir. Gerçi bir rivayette son âyetin Bakara süresindeki (Ribâ) âyeti oldugu bildirilmisse de buna cevap verilmis ve: «Burada râvi Berâ' b. Âzib 'dir; oradaki hadîs ise îbni Abbâs'm kendi sözüdür.» denilmistir. Fakat Aynî bu cevâbi mukni' bulmamistir. Ona göre cevapta: O rivayette bahis mevzuu olan son âyet ribânin hükümleri hakkindadir.» denilirse güzel bir tevcih yapilmis olur.

4- Her Kim Bir Mal Birakirsa O Mal Mirasçilarinindir.» Hadisi Babi

14- (1619) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Saivân EI-Emevî, Yûnus El-Eyli'den rivayet etti. H.
Bana Harmele b. Yahya da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihab'-dan, o da. Ebû Seleme b. AbdIrrahmân'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah fSallallahü Aleyhi veSetlem)ye, üzerinde borcu olan bir cenaze getirildi mi:
«Borcunu Ödeyecek bir sey birakti mi?» diye sorarmis. Sayet borcuna yetecek bir sey biraktigi söylenirse namazini kilar, aksi takdirde :
«Cenazenizin namazini kilin!»dermis. Vaktâ ki, Allah kendisine fütuhat nasîb etmis; (o zaman artik) :

«Ben mü'm inlere kendi nefislerinden ileriyim. Binâenaleyh kim borçlu olarak ölürse, o borcun ödenmesi bana aittir; fakat kim mal birakirsa o mal mîrasçilarinindir.» demege baslamis.

(...) Bize Abdülmelik b. Suayb b. Leys rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam, dedemden rivayet etti. (Demis ki) : Bana Ukayl rivayet etti. H.
Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ya'kûb b. ,ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Sihâb'in kardesi oglu rivayet etti. H.
Bize Ibni Nümeyr dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Zi'b rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi bu hadîsi Zührî'den bu isnâdla irvâyet etmislerdir.

15- (...) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sebâbe rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Verkaa', Ebu'z-Zinâd'dan, o da A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen rivayette bulundu:
«Muhammed'in nefsi kabza-i kudretinde olan Allah'a yemîn ederim ki, yeryüzünde ne kadar mü'min varsa, ben onlara bütün insanlardan ileriyim. Imdi hanginiz bir borç veya yoksulluk birakirsa onun velîsi benim. Hanginiz mal birakirsa kim olursa olsun asabesinindir.» buyurmuslar.

16- Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdür-razzak rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmâm b. Münebbih'den naklen haber verdi. Hemmâm: Bize Ebû Hüreyre'nin Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Seller»)'den rivayet ettigi budur, diyerek bir takim hadîsler zikretmis; ezcümle : Resûlüllah (Sallaliahü A leyhi ve Sellem):
«Ben Allah (Azze ve Celi)'m kitabinda mü'minlere insanlarin en ileri geleniyim. Binâenaleyh hanginiz bir borç veya yoksulluk birakirsa beni çagirin! Onun velîsi benim. Hanginiz bir mal birakirsa malina kim olursa olsun asabesini tercih etsin!» buyurdular, demis.

17- (...) Bize Ubeydullah b. Muâz El-Anberî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rjvâyet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Adiy'den naklen rivayette bulundu. O da £bû Hâzim'i, Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem)1 den naklen rivayet ederken isitmis. Efendimiz:
«Her kim mal birakirsa mirasçilarinin olur. Kim yük birakirsa bizedir.» buyurmuslar.

(...) Bana bu hadisi Ebû Bekr b. Nâfi' de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Gunder rivayet etti, H.
Bana Züheyr b. Harb dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân yâni tbni Mehdi rivayet etti.
Her iki râvi: Bize Su'be bu isnadla rivayette bulundu, demislerdir. Ancak Gunder'in hadîsinde: «Her kim yük birakirsa ona ben veli olurum.» ibaresi vardir.
Bu hadîsi Buhârî «Kefalet» ve «Nafakaat» bahislerinde; Tirmizî «Cenâiz»de muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serifte geçen (daya') ve (day'a) tâbirleri: Yoksulluk mânâsina gelen masdarlardir. Burada ölen kimsenin mirasçilari masdarla si-fatlanmijlardir. Maksad: Fakru zaruret sahibi, muhtaç ve mahvolmus çoluk çocuk birakirsa demektir.
KeH: Asil Itibariyle agirlik demekse de burada ondan da murâd: Çoluk-çocuktur. Fütuhattan murâd: Alman ganimetlerdir.
tik zamanlarda Peygamber (SalalIahü Aleyhi ve Sellem) 'in borçlu kimselerin cenaze namazlarini kilmamasi, sagliklarinda borçlarini ödemeye tesvik içindi. Fütuhattan sonra böylelerin namazlarini kilmaga basladi.
Ulemânin beyanina göre hadîs-i serifin:
«Kim borçlu olarak Ölürse, o borcun ödemesi bana aittir...» cümlesi, borçlu Ölenlerin namazlarim kilmadigini bildiren hadîsleri neshetmis-tir. Bu bâbta îbni Abbâs (Radiyalîahu artti) 'dan rivayet olunan bir hadîste söyle

deniliyor: «Peygamber (SallallahüA îeyhi ve Sellem) borçlu olarak ölen kimsenin namazini kilmiyordu. Derken Ensârdan bir zât vefat etti. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Bunun borcu var mi?» diye sordu. Evet, dediler.
«Dyfe ise cenazenizin namazini kilin! buyurdu.
Bunun üzerine Cebrail (Aleyhisselâm) inerek sunlari söyledi:
«Allah (Azze ve Celi) buyuruyor ki : Benim indimde zâlim ancak zulüm, israf ve isyan hususunda borçlanandir; çoluk çocuk sahibi namuslu kimseye gelince : Onun namina ben ödeyecegime kefilim.»
Bunu isitince Peygamber (Salîaüahii Aleyhi ve Sellem) hemen o zâtin cenaze namazini kildi ve bundan sonra :
«Her kim yoksulluk veya borç birakirsa bana yahut benim üzerime kalir; kim mîras birakirsa ailesi efradina kalir.» buyurdu. Bir daha böy-lelerinin namazlarim kildi.»
Kurtubî diyor ki : «Peygamber (SalIallahü A leyhi ve Sellem) 'in Ölen bir kimsenin borcunu üzerine almasi ihtimâl yüksek ahlâki iktizasi bir teberru' olup vâcib degildi.»
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel!em)'in bu borcu nereden ödedigi ihtilaflidir. Kendi malindan ödedigini söyleyenler oldugu gibi, müslüman-lar yararina gelen mallardan ödedigini ileri sürenler de vardir. Keza bu ödemenin ona vâcib oldugunu söyleyenler bulundugu gibi teberru' suretiyle verdigine kail olanlar da vardir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler;

1- Hadîs-i serif bir kimsenin sagliginda borçlarini ödemesi gerektigine delildir. Dîn emri siddetli olmasa Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) borçlunun cenaze namazini terk etmezdi. Borçlunun namazini kilmak ona haramdi diyenler oldugu gibi, caiz oldugunu söyleyenler de vardir.
2- Ulemâdan bâzilarina göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin bu fiiline uyarak fakirlerin borçlarini beytülmâlden ödemesi Islâm hükümdarina vâcibtir; zîrâ Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Ödemesi bana aittir.» buyurarak bunun vâcib oldugunu tasrîh etmistir Bir de ölen kimsenin dünyevî maslahatina bu derece riâyet edilirse uhrevî maslahati evlevjyette kahr. Hükümdar ölen fakirin borcunu beytülmâlden ödemezse dünyada günahkâr olur; âhirette ise ölenin bey-tülmaldeki hakki nisbetinde kisas olunur.
3- ölen kimseye keill olmak caizdir. Ibni Ebî Leylâ, tmam Safiî ve Hanefî ler 'den Imam Ebû Yusuf ile Imam Muhammed buna kaildirler. Bu zevata göre kefîl mutetavvidir; yâni verdigini teberru' etmis sayilir. Binâenaleyh hiç bir suretle ölenin terikesinden hak isteyemez. Fakat; «Ben bu borcu sonra meyyitin malindan olmak sartiyle Ödüyorum» demisse Imam Mâ1ik'e göre isteyebilir, ölenin mali olmadigini bilerek ödemisse Mâ1ik'e göre de bir sey isteyemez; zîra yaptigi is hediyye mânâsina gelir.
Imam Âzam: «Sayet ölen kimse hiç bir mal birakmamissa kefalet caiz degildir; mal birakmissa o mal miktari kefalet caiz olur.» demistir.
4- Hadîs-i serifte cenaze namazi emrolunmustur. Bu namaz müs-]umanlara farz-i kifâyedir.

---

[1] NisI sûresi, tyct: 176.
[2] Âyel-i kerîme
[3] Nisa sûresi.
[4] Nisa sûresi, âyet: 12.